

АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ СИСТЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДРУЧНИКАМИ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ФІНЛЯНДІЇ ТА УКРАЇНИ

A На основі системного аналізу нормативно-правової бази та сучасної практики систем забезпечення підручниками шкільної освіти Фінляндії та України узагальнено досвід та окреслено перспективи його запровадження в Україні. Розкрито поняття «система забезпечення підручниками». Обґрунтовано, що соціальна політика є дієвим інструментом позитивного впливу держави на систему забезпечення підручниками шкільної освіти Фінляндії. Доведено, що позитивно на систему шкільної освіти впливають принципи неперервності й безкоштовності освіти у поєднанні з децентралізацією на центральному, регіональному, місцевому рівнях. Зроблено висновок, що нормативно-правова база системи забезпечення підручниками шкільної освіти у Фінляндії необтяжлива, чітко налагоджена. Проаналізовані основні законодавчі та нормативно-правові акти, що регламентують систему забезпечення підручниками шкільної освіти в Україні, дали змогу виявити надмірну централізацію, адміністративно-директивний, занадто регульований і контрольований процес із боку держави, що призводить до негативних наслідків. Наголошено на важливості вивчення та адаптації фінського досвіду в контексті реформування системи загальної середньої освіти в Україні.

Ключові слова: друковані шкільні підручники; шкільна освіта; система забезпечення підручниками шкільної освіти; освітня політика Фінляндії; децентралізація освіти; Україна; Фінляндія

S *Olena Havrylyshena. Analysis of the legal framework of school textbook education supply systems in Finland and Ukraine.*

The article is devoted to the analysis of the legal framework and modern practice of school textbook supply systems in Finland and Ukraine, generalization of experience and outlining the prospects for its introduction in Ukraine. The term «textbook supply system» means a system that includes the following components: preparation of textbook content in accordance with the state standards; publication of textbooks; distribution and delivery of textbooks to the direct consumer of educational services. It was found that the legal documents governing the school textbook supply system in Finland are the Constitution of Finland, the Law on Basic Education, the Law on Upper Secondary Education, and the Law on Local Self-Government. It is substantiated that the social policy is an effective tool for the positive influence of the state on the school textbook supply system in Finland. It is proved that the system of school education is positively influenced by the principles of continuity and free education in combination with decentralization at the central, regional and local levels. It was found that since 1991, Finland has abolished the licensing and stamping of school textbooks as unnecessary, and there are no institutions for examination of school textbooks and teaching materials. It is concluded that the legal framework for the school textbook supply system in Finland is easy and well-established. The main legislative and normative-legal acts regulating the school textbook supply system in Ukraine are analyzed, namely: the Constitution of Ukraine, the Laws of Ukraine «On Education», «On Complete General Secondary Education», «On Public Procurement»; appropriate Resolutions of the Cabinet of Ministers and Orders of the Ministry of Education and Science have made it possible to identify excessive centralization, administrative and directive, over-regulated and controlled process by the state, which leads to negative consequences. The existing legal framework for the school textbook supply system in Ukraine needs further improvement. The main trends of its modern development should be decentralization processes, updating the content of school education, improving the quality of education and ensuring its compliance with the current level of socio-economic development of the society. The importance of studying and adapting the European experience in the context of reforming the system of general secondary education in Ukraine was emphasized.

Key words: printed school textbooks; school education; school textbook supply system; Finnish educational policy; decentralization of education; Ukraine; Finland

Гаврилишена Олена Олександрівна, кандидатка педагогічних наук, старша наукова співробітниця відділу науково-методичного забезпечення видання навчальної літератури, Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти», м. Київ, Україна

Havrylyshena Olena, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher of the Department of Scientific and Methodological Support of Publication of Educational Literature, State Scientific Institution «Institute of Modernization of the Content of Education», Kyiv, Ukraine

E-mail: Havrylyshena2105@gmail.com

Актуальність проблеми. До реформування середньої освіти в Україні й підтримки виконання плану заходів щодо впровадження концепції «Нова українська школа» у 2018 р. долучився Уряд Фінляндії через упровадження загальнонаціонального проєкту «Фінська підтримка реформи української школи, розрахованого на 2018–2021 роки, що підкріплено створенням двосторонньої законодавчо-правової бази: Законом України «Про ратифікацію Угоди між урядом України та урядом Фінляндської Республіки про реалізацію проєкту «Фінська підтримка реформи української школи» [22] та Угодою між Урядами України та Фінляндської Республіки «Про реалізацію проєкту «Фінська підтримка реформи української школи» [23].

Основною стратегією реалізації проєкту є співпраця й обмін досвідом між фінськими та українськими експертами з питань шкільного менеджменту. Велику увагу приділено оптимізації системи забезпечення закладів освіти підручниками та іншими засобами навчання, оскільки вивчення сучасної практики системи забезпечення підручниками шкіл України дозволили виокремити низку протиріч: між глобальним процесом інформатизації суспільства, неперервним розвитком нових знань і неспроможністю школи передати їх учням в умовах застосування застарілого змісту підручників і невідповідних методів навчання; між необхідністю особистісно-орієнтованого підходу до навчання учнів як запорукою розвитку особистості школяра і пропозиціями сучасних підручників у вигляді стабільного і єдиного рівня розвитку для всіх школярів; між несвоєчасним надходженням підручників і початком навчального року, що значно ускладнює навчальний процес тощо [4].

Отже, для подолання окреслених вище недоліків цікавим є вивчення досвіду фінської системи забезпечення шкіл друкованими підручниками.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Становлення системи шкільної освіти у Фінляндії та особливості її функціонування та розвитку досліджують такі українські вчені: В. Бутова [3], Л. Волинець [8], О. Локшина [8], Т. Пушкарьова [24], С. Сисоєва [25] та ін. Дослідженням теоретико-методологічних засад державної політики в галузі освіти присвятили свої праці В. Андрущенко [1], В. Кремень [11], В. Огнев'юк [13] й інші вітчизняні науковці. Питання європейської інтеграції, спільних політик та функціонування Європейського Союзу розкрито у працях українських і закордонних науковців, політиків, політологів і правників: О. Будник [2], Л. Гриневич [6], Є. Карташов [9], А. Тейлор [26], П. Салберг [29] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак питання, присвячені аналізу нормативно-правової бази систем забезпечення підручниками Фінляндії та України є принципово новим і не знайшло належного відображення в педагогічній теорії та практиці.

Мета статті: здійснити цілісний, системний аналіз нормативно-правової бази та сучасної практики систем забезпечення підручниками шкільної освіти Фінляндії та України, узагальнити досвід управління цих систем, окреслити перспективи запровадження в Україні позитивного досвіду в контексті реформування системи загальної середньої освіти.

Викладення основного матеріалу. Під поняттям «система забезпечення підручниками» розуміємо систему, яка включає наступні компоненти: підготовку змісту підручників відповідно до державних стандартів; видання підручників; розподіл і доставку підручників до безпосереднього споживача освітніх послуг. Порівняльний аналіз нормативно-правової бази систем забезпечення підручниками шкільної освіти Фінляндії та України опрацюємо через призму наявності або відсутності таких його складників: державного освітнього стандарту, засобів навчання, освітнього менеджменту, ефективності діяльності вчителів і шкіл, фінансування. Саме з таких позицій дослідимо вищезазначену проблему з використанням порівняльного та системного підходів.

Проаналізуємо наукові джерела та нормативно-правові документи, які розкривають особливості системи забезпечення шкіл Фінляндії підручниками в контексті освітніх реформ. Відзначимо, що держава приділяє особливу увагу освітній політиці, яка в різних соціально-економічних і соціокультурних умовах виконує соціальне замовлення на формування особистості. Соціал-демократична модель, яка знайшла практичне втілення у Фінляндії, має чітко виражену соціальну спрямованість. Головною особливістю цієї моделі є універсалізація соціального захисту населення, як гарантованого права всіх громадян. Держава забезпечує високий рівень якості й загальнодоступність соціальних послуг, у тому числі безкоштовну освіту. Недопущення суттєвого соціального й матеріального розшарування населення забезпечується, насамперед, завдяки глибокій повазі до законів, прав і свобод людини [4]. Соціал-демократична модель здобула найбільшу популярність, її часто називають «егалітарною» (від франц. *Égalité* – рівність), вона зводить турботу держави про своїх громадян до рангу національного культу.

Закцентуємо увагу на тому, що з 1995 року Фінляндія є членом Європейського Союзу (ЄС), де більшість урядів сучасних розвинених країн світу провадять виважену соціальну політику, яка ґрунтується на важливих принципах, що визначають основні стратегічні напрями розвитку фінської освіти: на принципах неперервності та безкоштовності освіти. Основними нормативно-правовими документами, які регламентують систему забезпечення підручниками шкільної освіти у Фінляндії є Конституція Фінляндії [27, с. 16] «Права в галузі культури», де чітко зазначено, що «всі особи мають право на безкоштовну базову освіту» (Закон «Про базову освіту» [30], Закон «Про старшу середню освіту» [28], Закон «Про місцеве самоврядування», де є детальні приписи щодо відповідного забезпечення [12]). Візитною картою сучасності є децентралізація, що фактично стала синонімом ефективного державного управління, яка у часи криз дає змогу знайти найоптимальніше розв'язання проблеми за рахунок надання більшої свободи нижчим рівням державного управління, стимулювання їхньої активності та інноваційності. Зазвичай одним із перших на початковому етапі демократичної трансформації приймається Закон «Про місцеве самоврядування», який закріплює відмову держави від безпосереднього втручання у діяльність органів місцевого самоврядування та передавання їм низки властивих повноважень [4, с. 120].

Розкриємо децентралізаційні рівні системи освіти Фінляндії.

Так, питаннями освіти на *центральному рівні* у Фінляндії опікуються Міністерство освіти і культури (Ministry of Education and Culture) і Національна освітня Рада Фінляндії (Finnish National Agency for Education). Ключовим принципом фінської національної освітньої політики є забезпечення рівних можливостей для всіх незалежно від їхніх індивідуальних можливостей.

Міністерство освіти і культури є найвищим органом і визначає політику в галузі освіти, відповідає за підготовку законодавства і свою долю державного бюджету. Національна освітня Рада несе відповідальність за реалізацію освітньої політики, складання і затвердження національних основних навчальних програм (курикулумів) і вимог кваліфікації для дошкільної і початкової освіти, загальної і професійної середньої освіти. На додаток до основних навчальних програм Рада контролює і розробляє витрати на освіту, розподіляє державні субсидії і допомагає Міністерству освіти і культури в підготовці рішень у галузі політики навчання.

На *регіональному рівні* відповідні Ради розробляють план регіонального розвитку у співпраці з місцевими органами влади. Основна мета законодавства регіональної політики – підтримувати самостійний і збалансований розвиток регіонів. Регіональні державні адміністративні органи відповідають за регіональні завдання Міністерства освіти і культури, а також сприяють забезпеченню правового захисту учнів й оцінюють регіональний і рівний доступ до

базових послуг. Регіональні ради розробляють плани регіонального розвитку у співпраці з місцевими органами влади у своїх регіонах і державними органами, а також представниками економічного життя і неурядових організацій. Основна мета законодавства регіональної політики – підтримувати самостійний і збалансований розвиток регіонів.

На *місцевому рівні* адміністрація управляється місцевими органами влади. Найчастіше це муніципалітети або спільні муніципальні органи влади, що мають самоврядність і право стягувати податки. Місцеві органи влади володіють значною мірою самостійності, несуть відповідальність за організацію базової шкільної освіти (1–9 класи) на місцевому рівні та її фінансування. Вони також можуть делегувати повноваження щодо прийняття рішень школам. Виконавці освітнього курикулуму – це муніципалітети і самі школи, які розробляють свої власні місцеві навчальні програми в рамках національної основної навчальної програми, несуть відповідальність за практичне навчання, ефективність і якість своєї освіти.

З'ясовано, що у Фінляндії освітні реформи загальної середньої освіти стали результатом постійного пристосування школи до нових потреб окремої особистості і цілого суспільства. Тому заміни старих, прийняття та впровадження нових національних курикулумів відбуваються кожні 10 років за чітко налагодженими децентралізаційними рівнями: центральним, регіональним, місцевим. Щоб швидко запустити процеси реформування та отримати шкільні підручники, що будуть відповідати новим стандартам, Національна освітня Рада попереджає видавництва про наміри створення нового курикулуму за 2–4 роки до впровадження освітньої реформи. Одночасно з цим процесом видавництво починає добір авторів для роботи над новим змістом шкільних підручників. Процес починається від видавництва. Вони мають зв'язки з науково-дослідними інститутами і вчительськими профспілками. За рекомендаціями роблять добір професіоналів і формують авторський колектив для створення нових підручників. Обов'язково до авторського колективу повинні входити: шкільний учитель, методист університету з викладання методики даного предмета, вчений з даної галузі науки [4; 5]. Зазначимо, що з 1991 р. Фінляндія відмінила практику ліцензування та надання грифів як непотрібну. Також відсутні інституції експертиз шкільних підручників і навчальних матеріалів. Після створення нових підручників видавництва організують книжкові ярмарки, виставки, на які запрошують учителів. Учителі обирають підручник, який їм сподобався і проходять методичний курс навчання за новим змістом підручника і методикою викладання, який організують видавництва. Далі ініціатива виходить від учителя. Він подає пропозиції стосовно вибору підручників директору школи, а директор надає заявку до міської ради. У кожній міській раді є програма про закупівлю підручників. Директор надає заявку щодо

закупівлі обраних шкільних підручників і навчальних матеріалів до місцевих органів влади (муніципалітетів).

У Фінляндії кожен із 311 муніципалітетів має самоврядність і зобов'язаний надавати базові послуги людям, які проживають в їхньому районі. До таких послуг належить організація та фінансування безкоштовної базової освіти. Муніципалітети отримують кошти від держави, але найбільшим джерелом доходів є податкові надходження, оскільки муніципалітети мають право стягувати податки.

Отже, муніципалітети мають повну автономію у прийнятті рішення про те, як розподіляти кошти між базовими послугами, у т. ч. освітніми. Кожен освітній відділ у муніципалітеті вирішує, скільки коштів вони дають окремим школам. Досить часто муніципалітети виділяють бюджет для кожної школи, які самостійно приймають рішення про використання бюджету, у т. ч. закупку шкільних підручників та інших навчальних матеріалів. У Фінляндії освіта для школярів безкоштовна на всіх рівнях. У Законі «Про старшу середню освіту», який вступив у силу у 2018 році, передбачено забезпечення учнів підручниками та іншими навчальними матеріалами шкіл і право на безкоштовну освіту, яке поширюється на всіх, хто проживає у Фінляндії.

Отже, економічно-ефективна, прозора система забезпечення підручниками шкіл Фінляндії обумовлена демократичною моделлю управління освітою, яка надає права та широкі можливості забезпечення належного рівня фінансування освіти, гарантування навчально-методичного забезпечення. З'ясовано, що нормативно-правовими документами, що регламентують систему забезпечення підручниками шкільної освіти у Фінляндії є Конституція Фінляндії [2] ст. 16, Закон «Про базову освіту» [3], Закон «Про старшу середню освіту» [4], Закон «Про місцеве самоврядування» [5]. Обґрунтовано, що соціальна політика є дієвим інструментом позитивного впливу держави на систему забезпечення підручниками шкільної освіти Фінляндії та ґрунтується на принципах неперервної і безкоштовної освіти та децентралізації управління на центральному, регіональному, місцевому рівнях. Виявлено, що з 1991 р. Фінляндія відмінила ліцензування та надання грифів шкільним підручникам як непотрібну, також відсутні інституції експертиз шкільних підручників і навчальних матеріалів. Зроблено висновок, що нормативно-правова база системи забезпечення підручниками шкільної освіти у Фінляндії необтяжлива, чітко налагоджена.

Основними нормативно-правовими документами, що регламентують систему забезпечення шкільної освіти в Україні є: Конституція України [10], Закони України «Про освіту» [19], «Про повну загальну середню освіту» [20], «Про публічні закупівлі» [21], Про авторське право і суміжні права [14]; Постанови Кабінету Міністрів [16; 17], Накази Міністерства освіти і науки України [15; 18].

Так, у Конституції України наголошено, що «... держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти

в державних і комунальних навчальних закладах» [10]. У Законах України «Про освіту» [19], «Про повну загальну середню освіту» [20] зазначено, що «Держава гарантує всім громадянам України та іншим особам, які перебувають в Україні на законних підставах, право на безоплатне здобуття повної загальної середньої освіти відповідно до стандартів освіти. Держава гарантує безоплатне забезпечення підручниками (у т. ч. електронними), посібниками всіх здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України».

«Порядком забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників» [17] визначено механізм безоплатного забезпечення здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників підручниками та посібниками, що були визначені за результатами конкурсного відбору, проведення якого організовує та забезпечує Міністерство освіти і науки (МОН), та видані (перевидані) за кошти державного бюджету. Забезпечення підручниками та посібниками здійснюється шляхом їх видання (перевидання), придбання, зберігання, доставки та формування резервного фонду, а також надання права на використання електронних підручників і посібників, електронних версій друкованих підручників у форматі pdf.

«Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення методичного та матеріально-технічного забезпечення діяльності навчальних закладів, забезпечення діяльності експертних рад із питань проведення експертизи дисертацій» [14] визначає механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою «Здійснення методичного та матеріально-технічного забезпечення діяльності навчальних закладів, забезпечення діяльності експертних рад із питань проведення експертизи дисертацій». Визначено, що головним розпорядником бюджетних коштів є МОН. Розпорядником бюджетних коштів нижчого рівня за напрямками, визначеними підпунктами Порядку, є державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти».

«Порядок та умови надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам» [7] визначають механізм надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам. Визначено, що головним розпорядником субвенції є МОН. Розпорядники субвенції за місцевими бюджетами визначаються рішеннями про такі бюджети відповідно до законодавства. Одержувачами субвенції можуть бути приватні заклади загальної середньої освіти: які мають ліцензію на провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти; які розпочали провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти до 1 вересня року, що передує плановому бюджетному періоду.

«Порядок надання навчальній літературі, засобам навчання і навчальному обладнанню грифів та свідоцтв Мініс-

терства освіти і науки України» [18] визначає систему організаційної роботи Міністерства освіти і науки України щодо проведення науково-методичної експертизи навчальної літератури, засобів навчання і навчального обладнання, офіційного підтвердження доцільності їх використання в освітньому процесі в дошкільних, загальноосвітніх, поза-шкільних, професійно-технічних закладах освіти України. Офіційне визнання відповідності навчальної літератури, засобів навчання і навчального обладнання вимогам державних стандартів освіти, державних санітарних правил і норм, гігієнічних нормативів, інших нормативних документів реалізується через процедуру надання МОН відповідного грифа МОН або свідоцтва МОН «Про визнання відповідності педагогічним вимогам».

Видання підручників здійснюється на конкурсних закладах, щорічно затверджуються відповідні Накази, де визначено механізм проведення конкурсного відбору підручників для здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників із навчальних предметів згідно з переліком, який затверджується наказом МОН про проведення Конкурсу. Конкурс проводиться окремо для кожного класу закладів загальної середньої освіти.

Державні санітарні норми і правила «Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей» [15] є правовим документом, що прописує санітарні правила, які поширюються на навчальні видання, підручники, навчальні посібники, а також іншу друковану продукцію, призначену для використання дітьми, що видаються в Україні. Наголошується, що державні санітарні норми і правила є обов'язковий для виконання нормативно-правовий акт.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» [14] охороняє особисті немайнові права і майнові права авторів та їх правонаступників, пов'язані зі створенням і використанням творів науки, літератури і мистецтва – авторське право, і права виконавців, виробників фонограм і відеограм та організацій мовлення – суміжні права.

З метою дерегуляції та де бюрократизації управління системою освіти, спрощення ведення документообігу закладів дошкільної та загальної середньої освіти, закладів професійної (професійно-технічної освіти), які надають повну загальну середню освіту, закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців на основі базової загальної середньої освіти, оптимізації формування державної статистичної звітності в системі дошкільної та загальної середньої освіти в Україні було запроваджено збір даних до інформаційно-телекомунікаційної системи «Державна інформаційна система освіти» (ДІСО). Органи управління освітою обласних, Київської міської державних адміністрацій та місцеві органи управління освітою забезпечують складання та подання електронної статистичної звітності у сфері загальної середньої освіти та завантаження даних до інформаційно-телекомунікаційної системи (ІТС) «ДІСО». Розглянемо роботу системи. Педагогічні працівники закладів загальної середньої освіти визначають потребу в

підручниках і заповнюють спеціальну форму з використанням модуля прозорого замовлення підручників на базі інформаційно-телекомунікаційної системи «Державна інформаційна система освіти». Педагогічні працівники закладів загальної середньої освіти, професійних (професійно-технічних) закладів освіти, що надають повну загальну середню освіту, визначають потребу в підручниках для 10 класу та заповнюють спеціальну форму з використанням модуля прозорого замовлення підручників на базі ІТС «ДІСО». Педагоги мають змогу ознайомитись з фрагментами підручників в Електронній бібліотеці Інституту модернізації змісту освіти. Керівники закладів загальної середньої освіти та професійних (професійно-технічних) закладів освіти, що надають повну загальну середню освіту, несуть персональну відповідальність за замовлення підручників. Далі, за визначеною датою, заклади освіти оформлюють у паперовому вигляді, засвідчують підписом керівника (заступника керівника) результати замовлення підручників і передають результати замовлення на папері та в електронному вигляді (excel-формат) до органу управління освітою, якому вони підпорядковані. Заклади загальної середньої освіти, що знаходяться в об'єднаних територіальних громадах, передають результати вибору та замовлення до органу управління освітою за місцем розташування. Районні (міські) відділи освіти контролюють, щоб усі заклади освіти своєчасно надали замовлення, узагальнюють його за формою, роздруковують і направляють до департаментів (управлінь) освіти і науки обласних та Київської міської державних адміністрацій. Департаменти (управління) освіти і науки контролюють, щоб замовлення надали заклади освіти обласного підпорядкування та підпорядкування МОН, Мінкультури, Міноборони, які розміщені в адміністративно-територіальній одиниці та перебувають у державній і комунальній власності, узагальнюють інформацію та за підписом директора департаменту (начальника управління), скріплену печаткою, надсилають до Інституту модернізації змісту освіти.

Закон України «Про публічні закупівлі» [21], встановлює правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави та територіальної громади. Метою Закону є забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції. Далі відбувається проведення тендерних процедур закупівель, переговорна процедура закупівлі, відкриті торги на доставку перевезення, оренда складів, де комплектують підручники, складається плани доставки. Видання та доставка підручників, виданих за кошти державного бюджету, здійснюється до органів управління освітою облдержадміністрацій.

Результати дослідження. Проаналізовані основні законодавчі та нормативно-правові акти [10; 19; 20; 21; 14; 16; 17; 15; 18], що регламентують систему забезпечення

підручниками шкільної освіти в Україні, дали змогу виявити надмірну централізацію, адміністративно-директивний, занадто регульований і контрольований процес із боку держави, що призводить до негативних наслідків: несвоєчасним надходженням підручників до шкіл на початку навчального року; застарілого змісту підручників, що не відповідає вимогам XXI ст.; пропозиціями сучасних підручників у вигляді стабільного і єдиного рівня розвитку для всіх школярів, що протирічить необхідності впровадження індивідуальної освітньої траєкторії для кожного учня.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі проаналізованих нормативно-правових документів, які регламентують систему забезпечення шкільної освіти Фінляндії та України, можемо зробити наступні висновки. Доведено, що на систему забезпечення підручниками шкільної освіти Фінляндії позитивно впливають принципи неперервності й безкоштовності освіти у поєднанні з децентралізацією на центральному, регіональному, місцевому рівнях із забезпеченням якості освітніх послуг у системі шкільної освіти. Наразі існуюча нормативно-правова база системи забезпечення підручниками шкільної освіти України потребує подальшого вдосконалення. Основними тенденціями її сучасного розвитку мають стати децентралізаційні процеси, що здійснюються через шкільну автономію, розвиток соціального партнерства закладів освіти з інститутами громадянського суспільства, оновлення змісту загальної освіти у відповідності до концепції «суспільства знань», підвищення якості навчання та забезпечення його відповідності сучасному рівню соціально-економічного розвитку суспільства. Розуміння місцевого самоврядування як права територіальної громади самостійно та під свою відповідальність вирішувати питання місцевого значення є елементом демократичного ладу демократичної держави. У системі забезпечення підручниками виявлено реальні, обтяжливі законодавчі акти, що у разі скасування сприятимуть полегшенню процедури вибору, придбання та доставки підручників. Наголошено на важливості вивчення та адаптації європейського досвіду в контексті реформування системи загальної середньої освіти України.

Список використаних джерел

- Андрущенко В. Ідеологічні засади сучасного законотворення в галузі освіти. *Вища освіта України*. 2016. № 1. С. 5–9.
- Бутник О. О. Аналіз моделей соціальної політики в країнах з розвинутими ринковими відносинами: досвід для України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/33.pdf.
- Бутова В. О. Становлення системи забезпечення якості шкільної освіти у Фінляндії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2011. № 2 (12). С. 125–135.
- Гаврилишена О. О. Вплив децентралізаційних процесів реформування освіти на систему забезпечення підручниками шкіл Фінляндії. *Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку* : зб. наук. пр. за матеріалами Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 52. С. 116–122. URL: <https://confscience.webnode.com.ua/>.
- Гаврилишена О. О. Нормативно-правова база системи забезпечення підручниками шкільної освіти у Фінляндії. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2019: інтернаціоналізація та інтеграція в освіті в умовах глобалізації* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2019. С. 100–102.
- Гриневиц Л. М. Поняття «освіта», «розвиток освіти», «освітня політика» в су-

часному науковому дискурсі. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2015. Вип. 1–2. С. 14–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2015_1_2_4.

- Деякі питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6-2015-%D0%BF>.
- Забезпечення якості загальної середньої освіти у провідних країнах Європи та США : кол. монографія / Л. Л. Волинець, А. П. Джурило, Г. С. Єгоров, Н. М. Лавриченко, О. І. Локшина, та ін. ; за заг. ред. О. І. Локшиної. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2015. 256 с.
- Карташов Є. Г. Децентралізаційна реформа в Україні у контексті європейської інтеграції : монографія. Київ : Освіта України, 2018. 250 с.
- Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
- Кремень В. Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін. *Європейські педагогічні студії*. 2015. Вип. 5–6. С. 12–21.
- Линкола Т. Система місцевого самоуправління в Фінляндії: сучасні виклики. *Бюджет*. 2010. № 1. С. 88–92.
- Огнев'юк В. О. Український учитель. Крок на зустріч. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2018. № 2. С. 16–26.
- Про авторське право і суміжні права : Закон України від 04.11.2018 р. № 3792-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
- Про затвердження Державних санітарних норм і правил «Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей» : Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.01.2007 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0077-07#Text>.
- Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення методичного та матеріально-технічного забезпечення діяльності навчальних закладів, забезпечення діяльності експертних рад з питань проведення експертизи дисертацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.04.2018 р. № 284. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/284-2018-%D0%BF>.
- Про затвердження Порядку забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.01.2019 р. № 41. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/41-2019-%D0%BF>.
- Про затвердження Порядку надання навчальній літературі, засобам навчання і навчальному обладнанню грифів та свідоцтв Міністерства освіти і науки України : Наказ Міністерства освіти і науки України від 17.06.2008 р. № 537, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 10.07.2008 р. за № 628/15319. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0628-08>.
- Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
- Про повну загальну середню освіту : Закон України від 13.07.2020 р. № 764-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text/>.
- Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19/para74>.
- Про ратифікацію Угоди між урядом України та урядом Фінляндської Республіки про реалізацію проекту «Фінська підтримка реформи української школи» : Закон України від 03.07.2018 р. № 2485-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2485-19>.
- Про реалізацію проекту «Фінська підтримка реформи української школи» : Угода між Урядом України та Урядом Фінляндської Республіки. № 246_001-18. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246_001-18.
- Пушкарьова Т. Особливості функціонування і розвитку фінської системи освіти. *Початкова школа*. 2013. № 2. С. 60–63.
- Сисоева С. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Нац. акад. пед. наук України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Рівне : Овід, 2012. 351 с.
- Тэйлор А. О реформе системы образования в Финляндии. *Проблемы управления в социальных системах*. 2013. Т. 5, № 8. С. 132–133.
- Constitution of Finland's of 1999 with Amendments through 2011. Subsequently amended. [Online]. URL: https://www.constituteproject.org/constitution/Finland_2011.pdf?lang=en.
28. Education reform in Finland and the comprehensive school system. [Online]. URL: <https://www.centreforpublicimpact.org/case-study/education-policy-in-finland/>.
- Sahlberg P. A short history of educational reform in Finland. April 2009. [Online]. URL: <file:///C:/Users/admin/Downloads/AshorthistoryofeducationalreforminFinland.pdf>.
- The Basic Education Act 628/1998 Amendments up to 1136/2010. [Online]. URL: <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1998/en19980628.pdf>.

References

- Andrushchenko, V. (2016). Ideolohichni zasady suchasnoho zakonotvorennia v haluzi osvity [Ideological principles of modern legislation in the field of

- education]. *Vyshcha osvita Ukrainy [Higher education in Ukraine]*, 1, 5-9 [in Ukrainian].
2. Butnyk, O. O. (2018). Analiz modelei sotsialnoi polityky v krainakh z rozvynutymy rynkovymy vidnosynamy: dosvid dlia Ukrainy [Analysis of social policy models in countries with developed market relations: experience for Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok [Public administration: improvement and development]*. Retrieved from http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/33.pdf [in Ukrainian].
 3. Butova, V. O. (2011). Stanovlennia systemy zabezpechennia yakosti shkilnoi osvity u Finliandii [Establishment of a quality assurance system for school education in Finland]. In *Vitshchyniana nauka na zlami epokh: problemy ta perspektyvy rozvytku [Domestic science at the turn of the epochs: problems and prospects of development]: materialy Vseukrainskoi nauk.-prakt. internet-konf. (Is. 52, pp. 116-122). Pereiaslav-Khmelnytskyi*. Retrieved from <https://confscience.webnode.com.ua/> [in Ukrainian].
 4. Havrylyshena, O. O. (2019). Vplyv detsentralizatsiinykh protsesiv reformuvannia osvity na systemu zabezpechennia pidruchnykamy shkil Finliandii [The impact of decentralization processes on education reform on the Finnish school textbook supply system]. In *Vitshchyniana nauka na zlami epokh: problemy ta perspektyvy rozvytku [Domestic science at the turn of the epochs: problems and prospects of development]: materialy Vseukrainskoi nauk.-prakt. internet-konf. (Is. 52, pp. 116-122). Pereiaslav-Khmelnytskyi*. Retrieved from <https://confscience.webnode.com.ua/> [in Ukrainian].
 5. Havrylyshena, O. O. (2019). Normatyvno-pravova baza systemy zabezpechennia pidruchnykamy shkilnoi osvity u Finliandii [Regulatory framework for the textbook provision system in Finland]. In *Pedahohichna komparatyvistyka i mizhnarodna osvita – 2019: internatsionalizatsiia ta intehtratsiia v osviti v umovakh hlobalizatsii [Pedagogical Comparative Studies and International Education – 2019: Internationalization and Integration in Education in the Context of Globalization]: materialy III Mizhnarodnoi nauk.-prakt. konferentsii (pp. 100-102). Kyiv [in Ukrainian]*.
 6. Hrynevych, L. M. (2015). Poniattia "osvita", "rozvytok osvity", "osvitnia polityka" v suchasnomu naukovomu dyskursi [The concept of «education», «development of education», «educational policy» in modern scientific discourse]. *Neperervna profesinna osvita: teoriia i praktyka [Continuing professional education: theory and practice]*, 1/2, 14-19. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2015_1-2_4 [in Ukrainian].
 7. *Deiaki pytannia nadannia osvitnoi subventsii z derzhavnogo biudzhetu mistsevym biudzhetam [Some issues of providing an educational subvention from the state budget to local budgets]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14.01.2015. № 6*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6-2015-%D0%BF> [in Ukrainian].
 8. Lokshynoi, O. I. (Ed.). (2015). *Zabezpechennia yakosti zahalnoi serednoi osvity u providnykh krainakh Yevropy ta SShA [Ensuring the quality of general secondary education in the leading countries of Europe and the United States]: kol. mon. Kyiv*. Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy [in Ukrainian].
 9. Kartashov, Ye. H. (2018). *Detsentralizatsiina reforma v Ukraini u konteksti yevropeiskoi intehtratsii [Decentralization reform in Ukraine in the context of European integration]: monohrafiia. Kyiv: Osvita Ukrainy [in Ukrainian]*.
 10. *Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]*, pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 chervnia 1996 roku. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
 11. Kremen, V. H. (2015). Problemy yakosti ukrainskoi osvity v konteksti suchasnykh tsyvilizatsiinykh zmin [Problems of quality of Ukrainian education in the context of modern civilization changes]. *Yevropeiski pedahohichni studii [European pedagogical studies]*, 5/6, 12-21 [in Ukrainian].
 12. Lynkola, T. (2010). Systema mestnoho samoupravlenya v Fynliandyy: sovremennye vyzovy [Local self-government system in Finland: modern challenges]. *Biudzhety [Budget]*, 1, 88-92 [in Russian].
 13. Ohnevich, V. O. (2018). Ukrainyskyi uchytel. Krok na zustrich [Ukrainian teacher. Step to the meeting]. *Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii [Director of school, lyceum, gymnasium]*, 2, 16-26 [in Ukrainian].
 14. *Pro avtorske pravo i sumizhni prava [About copyright and related rights]: Zakon Ukrainy vid 04.11.2018. № 3792-XII*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> [in Ukrainian].
 15. *Pro zatverdzhennia Derzhavnykh sanitarnykh norm i pravyl "Hihiienichni vymohy do drukovanoi produktsii dlia ditei" [About the statement of the State sanitary norms and rules "Hygienic requirements to printed matter for children"]:* Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 01.01.2007. № 13. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0077-07#Text> [in Ukrainian].
 16. *Pro zatverdzhennia Poriadku vykorystannia koshtiv, peredbachenykh u derzhavnomu biudzheti dlia zdiisnennia metodychno ta materialno-tekhnichnoho zabezpechennia diialnosti navchalnykh zakladiv, zabezpechennia diialnosti ekspertnykh rad z pytan provedennia ekspertyzy dysertatsii [About the statement of the Order of use of the means provided in the state budget for implementation of methodical and logistical support of activity of educational institutions, maintenance of activity of expert councils concerning carrying out examination of dissertations]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11.04.2018. № 284*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/284-2018-%D0%BF> [in Ukrainian].
 17. *Pro zatverdzhennia Poriadku zabezpechennia pidruchnykamy ta posibnykamy zdobuvachiv povnoi zahalnoi serednoi osvity i pedahohichnykh pratsivnykiv [About the statement of the Order of providing with textbooks and manuals of applicants of full general secondary education and pedagogical workers]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.01.2019. № 41*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/41-2019-%D0%BF> [in Ukrainian].
 18. *Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia navchalnoi literaturi, zasobam navchannia i navchalnomu obladnanniu hryfv ta svidostv Ministerstva osvity i nauky Ukrainy [About the statement of the Order of granting to the educational literature, means of training and the educational equipment of vultures and certificates of the Ministry of Education and Science of Ukraine]: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 17.06.2008. № 537, zareiestrovano v Ministerstvi yustytysii Ukrainy 10.07.2008 r. za № 628/15319*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0628-08> [in Ukrainian].
 19. *Pro osvitu [About education]: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017. № 2145-VIII*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].
 20. *Pro povnu zahalnu seredniu osvitu [About full general secondary education]: Zakon Ukrainy vid 13.07.2020 r. № 764-IX*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text/> [in Ukrainian].
 21. *Pro publichni zakupivli [About public procurement]: Zakon Ukrainy vid 25.12.2015. № 922-VIII*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19-paran74> [in Ukrainian].
 22. *Pro ratyfikatsiiu Uhody mizh uriadom Ukrainy ta uriadom Finliandskoi Respubliky pro realizatsiiu proektu "Finska pidtrymka reformy ukrainskoi shkoly" [On ratification of the Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Finland on the implementation of the project "Finnish support for the reform of the Ukrainian school"]:* Zakon Ukrainy vid 03.07.2018. № 2485-VIII. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2485-19> [in Ukrainian].
 23. *Pro realizatsiiu proektu "Finska pidtrymka reformy ukrainskoi shkoly" [About the implementation of the project "Finnish support for the reform of the Ukrainian school"]:* Uhoda mizh Uriadom Ukrainy ta Uriadom Finliandskoi Respubliky. № 246_001-18. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246_001-18 [in Ukrainian].
 24. Pushkarova, T. (2013). Osoblyvosti funktsionuvannia i rozvytku finskoi systemy osvity [Features of the functioning and development of the Finnish education system]. *Pochatkova shkola [Elementary School]*, 2, 60-63 [in Ukrainian].
 25. Sysoieva, S. (2012). *Osvitni systemy krain Yevropeiskoho Soiuzu : zahalna kharakterystyka [Educational systems of the European Union: general characteristics]: navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakl. / Nats. akad. ped. nauk Ukrainy, Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka. Rivne: Ovid [in Ukrainian]*.
 26. Teilor, A. (2013). O reforme systemy obrazovannia v Fynliandyy [About the reform of the education system in Finland]. *Problemy upravlinnia v sotsialnykh sistemakh [Management problems in social systems]*, 5, 8, 132-133 [in Russian].
 27. *Constitution of Finland's of 1999 with Amendments through 2011. Subsequently amended*. [Online]. Retrieved from https://www.constituteproject.org/constitution/Finland_2011.pdf?lang=en.
 28. *Education reform in Finland and the comprehensive school system*. [Online]. Retrieved from <https://www.centreforpublicimpact.org/case-study/education-policy-in-finland/>.
 29. Sahlberg, P. (2009). *A short history of educational reform in Finland*. [Online]. Retrieved from file:///C:/Users/admin/Downloads/AshorthistoryofeducationalreforminFinland.pdf.
 30. The Basic Education Act 628/1998 Amendments up to 1136/2010. [Online]. Retrieved from <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1998/en19980628.pdf>.

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 11.10.2020